

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31.08.1983, sp. zn. 3 Cz 51/83, ECLI:CZ:NS:1983:3.CZ.51.1983.1

Číslo: 11/1988

Právní věta: Právo věřitele navrhnout, aby soud určil dobu splnění dluhu ve smyslu ustanovení § 79 o. z., nepodléhá promlčení.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 31.08.1983

Spisová značka: 3 Cz 51/83

Číslo rozhodnutí: 11

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Promlčení, Splatnost, Splnění závazku

Předpisy: 40/1964 Sb. § 79

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se domáhala vydání rozhodnutí, jímž by bylo ve smyslu ustanovení § 79 o. z. určeno, že dluh žalovaného vůči ní z důvodu půjčky v částce 5000,- Kčs je splatný dnem 31. 3. 1982. K odůvodnění žaloby uvedla, že mezi ní a žalovaným došlo k uzavření dvou smluv o půjčce. podle první smlouvy, uzavřené dne 9. 1. 1976, poskytla žalovanému částku 3800,- Kčs. Podle druhé smlouvy z počátku roku 1977 žalovanému poskytla částku 1000,- Kčs. Bylo dohodnuto, že jí vrátí včetně úroků celkem 5000,- Kčs, jakmile bude moci. Žalovaný však dosud svůj závazek nesplnil. Lhůta splatnosti stanovená na konec března 1982 by byla podle názoru žalobkyně přiměřená vzhledem k tomu, že žalovaný dluží navrhovatelce uvedenou částku již čtyři roky.

Okresní soud v Karviné rozsudkem žalobě vyhověl. Vycházel ze zjištění, že žalovaný si od žalobkyně 9. 12. 1976 půjčil částku 3800,- Kčs na zakoupení auta a slíbil jí, že vrátí celkem včetně úroků 4000,- Kčs. Dále vzal za prokázané, že počátkem roku 1977 půjčila žalobkyně žalovanému dalších 1000,- Kčs na úhradu školného v autošколе. Dohodli se, že žalovaný celkovou částku 5000,- Kčs žalobkyni vrátí, až bude moci. Tvrzení žalovaného o tom, že dluh již uhradil, soud prvního stupně neověřil. Posoudil věc podle ustanovení § 79 o. z. a dovodil, že lhůta splnění určená v souladu s návrhem žalobkyně není v rozporu s pravidly socialistického soužití za situace, kdy dluh žalovaného trvá již od roku 1976 a kdy žalovaný před rokem koupil automobil a v březnu 1982 obdržel 3600,- Kčs jako náhradu z důvodu ublížení na zdraví.

Proti tomuto rozsudku podal odvolání žalovaný, který na základě poučení odvolacího soudu v průběhu odvolacího řízení vnesl námitku promlčení práva žalobkyně domáhat se určení splatnosti

dluhu.

Krajský soud v Ostravě svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se zamítá žaloba, aby bylo určeno, že dluh žalovaného vůči žalobkyni je splatný dnem 31. 3. 1982. Žádnému z účastníků nepřiznal nárok na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně; po právní stránce však vycházel z názoru, že právo uplatněné žalobkyní, tj. právo na určení doby splatnosti půjčky, je právem majetkovým, jehož majetková povaha vyplývá z majetkového vztahu mezi účastníky řízení, ke kterému se upíná. Protože toto majetkové právo není uvedeno v taxativním výpočtu nepromlčitelných majetkových práv v ustanovení § 100 odst. 2 o. z., promlčuje se jako každé jiné majetkové právo v obecné tříleté promlčení době, která počíná dnem následujícím po uzavření smlouvy o půjčce. Dovodil dále, že v projednávané věci již tato lhůta u obou poskytnutých půjček uplynula.

Nejvyšší soud ČSR, jenž je vázán rozsahem i důvody stížnosti pro porušení zákona (§ 242 odst. 1, věta druhá, o. s. ř.), kterou podal generální prokurátor ČSR, rozhodl, že uvedeným rozsudkem odvolacího soudu byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 100 odst. 1 o. z. se právo promlčí, jestliže nebylo vykonáno v době v tomto zákoně stanovené. Promlčují se všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického, práva osobního užívání bytů a pozemků, omezení převodu nemovitostí, jakož i práva z vkladů na vkladní knížce nebo běžném účtu, pokud vkladový vztah trvá (§ 100 odst. 2 o. z.). Není-li uvedeno jinak, je promlčení doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé (§ 101 o. z.).

Vztah mezi věřitelem a dlužníkem založený smlouvou o půjčce (§ 384, § 387 o. z.) je občanskoprávním vztahem, jehož obsah je dán vzájemnými právy a povinnostmi jeho účastníků, které jsou různého druhu. Jádrem tohoto vztahu je oprávnění věřitele požadovat vrácení poskytnutého plnění a tomu odpovídající povinnost dlužníka toto plnění věřiteli vrátit, tedy právo věřitele na pohledávku a povinnost dlužníka splnit dluh. Pouze právo věřitele na vrácení dluhu lze označit jako majetkové právo, které podléhá promlčení, neboť není uvedeno v taxativním výčtu nepromlčitelných majetkových práv v ustanovení § 100 odst. 2 o. z.

V ustanoveních § 78 a § 79 o. z. jsou upraveny dvě zcela odlišné skutkové podstaty. 1) První z nich pamatuje na případy, kdy doba splnění nebyla dohodnuta ani jinak stanovena a kdy je dlužník povinen splnit dluh prvního dne po tom, kdy byl o splnění věřitelem požádán; naproti tomu v ustanovení § 79 o. z. jde o případy, kdy doba splnění byla dohodou účastníků právního vztahu ponechána na vůli dlužníka a kdy věřitel může navrhnout, aby tuto dobu splnění určil soud podle okolností případu tak, aby to bylo v souladu s pravidly socialistického soužití. V každém z uvedených případů nastává možnost věřitele vykonat právo poprvé (tedy vymáhat zaplacení dluhu) ve smyslu ustanovení § 101 o. z. za zcela jiných podmínek.

Možnost vyvolání splatnosti závazku, daná věřiteli obecným ustanovením § 78 o. z., případně speciálním ustanovením upravujícím určitý právní vztah (např. z půjčky - srov. ustanovení § 387 odst. 2, § 388 odst. 2 o. z.), nese s sebou současně i právo věřitele vymáhat splnění závazku. může-li totiž věřitel sám vyvolat splatnost závazku, pak (objektivně posuzováno) může své právo také vykonat. První objektivní možnost výkonu práva je dána okamžikem, kdy věřitel nejdříve mohl o splnění požádat. V těchto případech je třeba považovat za den rozhodný pro počátek běhu promlčení doby ten den, který následuje po vzniku prvního vztahu sjednaného na neurčitou dobu. Proto jde-li o právo z časově neomezeného právního vztahu, je pro počátek promlčení doby rozhodný den následující po dni, kdy došlo ke vzniku tohoto právního vztahu, a nikoli den, kdy došlo ke splatnosti dluhu. V těchto případech tedy není běh promlčecí doby vázán na splatnost dluhu, jež nastává

prvního dne po tom, kdy byl dlužník o splnění věřitelem požádán.

Naproti tomu bylo-li dohodnuto, že dlužník zaplatí, až bude chtít nebo až bude moci, tedy byla-li doba splnění dohodou účastníků právního vztahu ponechána jednoznačně na vůli dlužníka, je věřitel povinen přijmout plnění, jakmile mu bude dlužníkem nabídnuto; nemůže však sám dobu splnění určit, a to ani tím, že by dlužníka požádal o splnění dluhu (jako je tomu v případech uvedených v ustanovení § 78 o. z.); může jen navrhnout, aby ji určil soud. Jestliže se tak nestane, není dlužník povinen plnit a žalobní návrh požadující uložení povinnosti k plnění, aniž mu předcházelo pravomocné rozhodnutí určující dobu, kdy má dlužník splnit, nemůže být pro předčasno úspěšný. Z toho vyplývá, že v těchto případech nemůže začít běžet ani promlčecí doba k vymáhání dluhu, neboť věřitel může své právo vykonat ve smyslu ustanovení § 101 o. z. (a tedy pohledávku vymáhat) teprve po uplynutí lhůty splatnosti určené takto soudním rozhodnutím. Dohoda o tom, že dobu splnění dluhu určí dlužník, může být rozličně motivována a podmíněna konkrétními poměry obou účastníků. Oprávnění věřitele požádat soud o určení splatnosti dluhu má chránit věřitele vůči liknavému dlužníkovi. Představuje tedy právní prostředek, jímž se věřitel může (pokud již nechce nadále čekat, až dobu splatnosti podle dohody určí sám dlužník) domoci toho, aby se jeho pohledávek stala v soudem určeném termínu splatnou a potom aby ji mohl případně i nuceně v občanském soudním řízení vymáhat.

Uvedené právo věřitele nelze považovat za samostatné majetkové právo podléhající promlčení ve smyslu ustanovení § 100 odst. 2 o. z. Přijetí názoru o promlčitelnosti tohoto práva věřitele by totiž znamenalo, že věřitel by byl nucen v každém případě podal u soudu návrh ve lhůtě tří let počínající již dnem následujícím po poskytnutí půjčky, aby zabránil nepříznivému důsledku spočívajícím v tom, že dluh nebude moci vymáhat, protože se mu promlčelo právo na určení jeho splatnosti soudem. Takový závěr by ovšem byl v rozporu se smyslem a účelem ustanovení § 79 o. z., umožňujícího, aby dohodou účastníků smlouvy bylo určení splatnosti dluhu ponecháno jednoznačně na vůli dlužníka; vedl by k nedůsledné ochraně věřitele a možnosti obohacení se dlužníka na jeho úkor. Z vyložených důvodů není pojmově možné, aby v případech uvedených v ustanovení § 79 o. z. byl věřitel zbaven možnosti dluh vymáhat, aniž se dluh vůbec stal splatným a aniž začal běžet promlčecí lhůta k jeho vymáhání.

Odvolací soud při posouzení této projednávané věci vycházel z nesprávného právního názoru na povahu práva věřitele požádat soud podle ustanovení § 79 o. z. o určení splatnosti dluhu a nesprávně poučil žalovaného o možnosti vznést námitku promlčení tohoto práva žalobkyně za situace, kdy promlčení nepřicházelo v úvahu. Porušil proto svým rozhodnutím zákon v ustanoveních § 5 o. s. ř., § 79, § 100 odst. 1, 2 a § 101 o. z. ve vztahu k ustanovením § 384 a § 387 o. z.

Poznámky pod čarou:

1) Srov. i rozhodnutí uveřejněná pod č. 68/1969 Sbírkou soudních rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR a pod č. 28/1984 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.